

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2011

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara $2\frac{1}{2}$

Bammbiri ili li na masiatari a 7.

PFESANI

1. Heji bammbiri li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea)	(50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani	(30)
KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipufhi zwa vhudavhidzani	(20)

2. Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha khethekanyo INWE NA INWE.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa ngalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE NA INWE kha siatari LISWA.

5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii, na zwiñwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane yanu i fanela u RANGELA maanea.

6. U pulana hothe hu tea u sumbedzwa nga u ralo. Ni eletshedzwa u thutha pulane yothe nga u tala mutalo u budekanyaho khayoy.

7. Ni eletshedzwa lwa tshothe uri ni shumise minetse i re henefha kha 80 kha KHETHEKANYO ya A, ya 40 kha KHETHEKANYO ya B na 30 kha KHETHEKANYO ya C.

8. Nomborani phindulo dzanu sa zwe thoho dza nomboriswa zwone kha bammbiri la mbudziso.

9. Nani phindulo inwe na inwe thoho yo i teaho.

PFESANI: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi, maipfi a re kha thoho ye na nanga ha tei u katelwa kha itsho tshivhalo.

10. Nwalani nga vhudele nahone zwi no vhalea.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 400 u swika kha 450.

- 1.1 Muzwala waṅu u khou ṭoda tshitentsi uri a thome muḍi wawe. Zwino hu na fhethu huṅe ha khou bveledzwa uri hu tshewe zwitentsi heneḥho tsini na ha haṅu. Inwi buletshedzani fhethu afho nga ndila ine muzwala waṅu a nga kona u dzhia tsheo ya u tshi wana kana u sa tshi wana heneḥho. Nwalani maanea nga ṭhoho heyi:

Zwitentsi zwiswa zwa muvhunduni wa hashu [50]

- 1.2 Khuwelelo yo itwa u bva thungo dzoṭhe nga tshifhinga tsha tshitereke tsha vhashumeli vha muvhuso uri vhagudi vha songo ṭutshela kule na dzibugu dzavho. Inwi no vha muṅwe wa avho vhe vha si zwi dzhieḥle nṭha na fhedza no kundelwa u phasa mulingo. Nwalani maanea nga ṭhoho heyi:

A thi tsha do dovha nda nyadza tsivhudzo i bvaho kha vhahulwane [50]

- 1.3 Lifhasi la ṅamusi lo ḍala zwimvumvusi. Hu na filimu nnzhi dzi sumbedzwaho fhethu ho fhambanaho. Zwino inwi nwalani maanea nga ṭhoho heyi:

Filimu ye ya ntakadzesa [50]

- 1.4 Fhano Afrika Tshipembe ro vha ro fara Mitambo ya Tshiphuga tsha Lifhasi ya 2010. Nдавhelelo dza vhathu vho fhambanaho dzo vha dzi nnzhi vhukuma. Dziṅwe dzo swikelelwa ngeno dziṅwe dzi songo swikelelwa. Nwalani maanea nga ṭhoho heyi:

Vhudi na vhuvhi ha mitambo yo farwaho Afrika Tshipembe nga 2010 [50]

- 1.5 Ho vuwa khani i si na vhukono vhukati ha Magwashu na Madovhi. Magwashu u ri vhafumakadzi vha kona u funza u fhira vhanna, ngeno Madovhi a tshi ri vhanna vha kona u fhira vhafumakadzi. Inwi nwalani maanea ane khao na ima na Magwashu kana na Madovhi. Nwalani maanea ni tshi ṭata nga ṭhoho heyi:

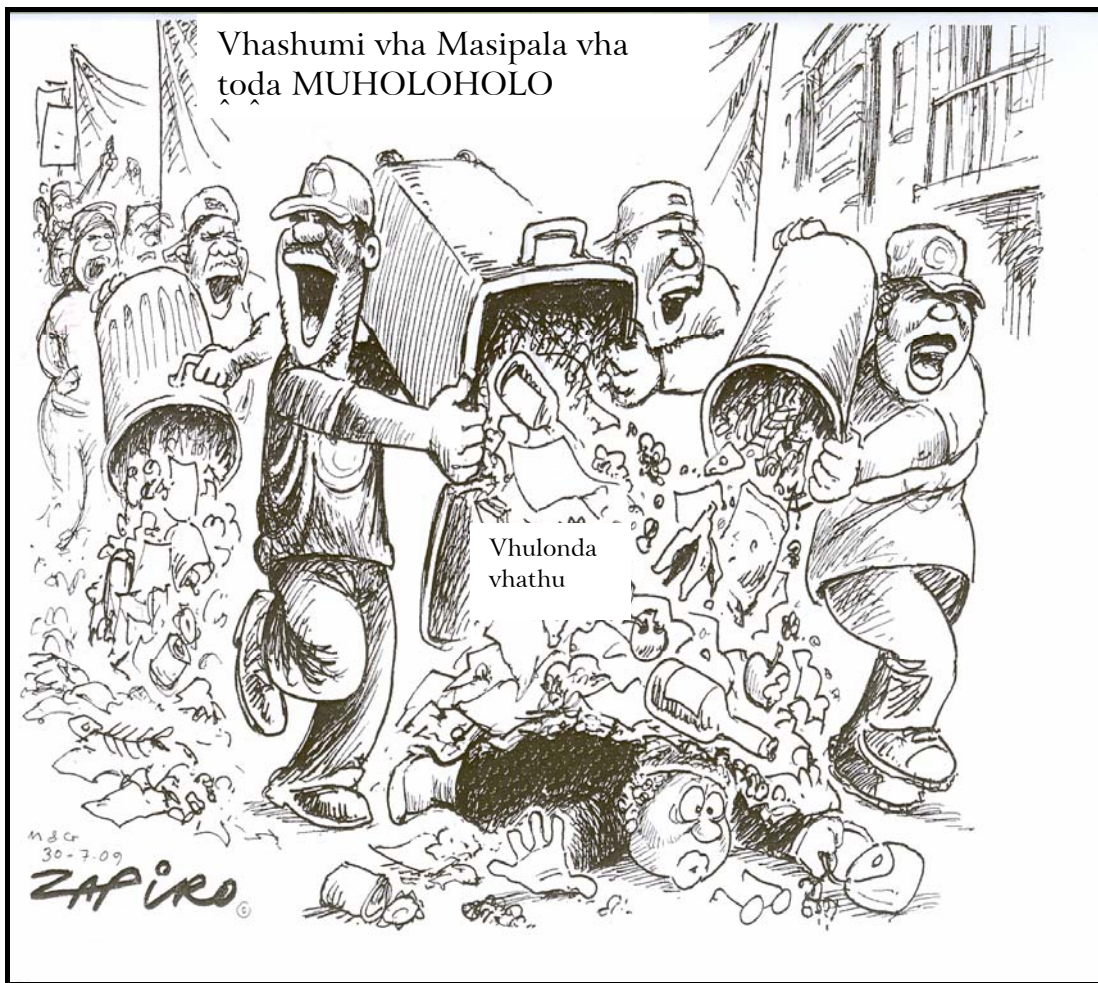
Vhafumakadzi vha kona u funza u fhira vhanna/vhanna vha kona u funza u fhira vhafumakadzi [50]

- 1.6 Vhufari ha vhagudi kha vhunzhi ha zwickolo a si havhudi. Vha a shumisa zwidzividzivi hadzi na zwickambi, vha ya zwickoloni na zwihali, vha dzhena kha zwa vhudzekani nahone a vha tevhedzi ndaela dza vhadededzi vhavho. Zwino inwi nwalani maanea nga thoho heyi:

Zwine zwa nga itwa u vhuwedzedza vhuufari ha vhagudi ngonani

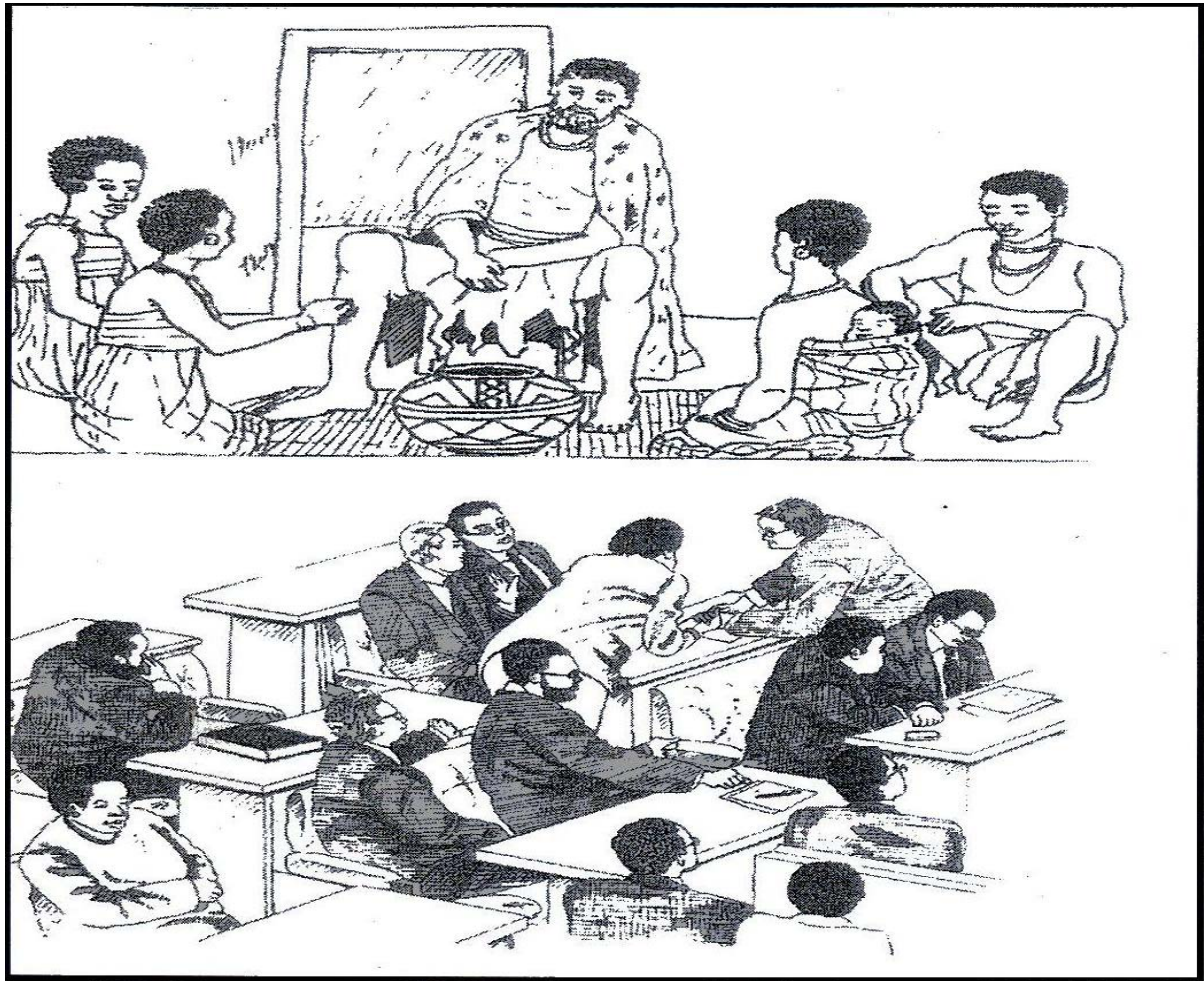
[50]

- 1.7 Talelani tshifanyiso tshi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u nwalala maanea ane a anana natsho nga thoho ye na tou dinangela.

[50]

1.8 Ṭalelani zwifanyiso zwi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u n̄wala maanea ane a anana nazwo nga thoho ye na tou d̄inangela.

[50]

ṬHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha n̄na dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 180 u swika 200.

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA

Ni na khonani yaṅu a sa koni zwone tshikoloni. No wana mafhungo zwenezwino a u ri ha tsha tou londa mushumo wa tshikolo. Tshi no khou mu itisa ndi tsha uri zwi a fana naho a phasa ha na mudzhenisi wa tshikolo. Inwi mu n̄waleleni vhurifhi ni tshi mu sumbedza nga thuso ine a nga i wana a kona u khunyeledza pfunzo dzawe. N̄walani vhurifhi uho.

[30]**2.2 TSHIPITSHI**

Hune na dzula hone hu na mafhungo ane a khou itea a vhatu vhane vha sokou ngalangala vha fhedza vha tshi wanala vho lovha. Inwi didzhieni ni khomishinari wa tshititshi tsha mapholisa tsha haṅu. N̄walani tshipitshi tshenetsho tshine na ḍo amba.

[30]**2.3 ADZHENDA NA MAAMBIWA A MUTANGANO**

Ni muṅwaleli wa komiti ya u dzudzanya mveledziso ya vhaswa kha muvhundu wa haṅu. Hu khou dzudzanywa mushumo wa u thusa vhaswa kha kutshilele musi vhe kha pfunzo dza n̄tha u thoma n̄waha u ḍaho. Zwino inwi n̄walani adzhenda na maambiwa a mutangano uyo.

[30]**2.4 MUFHINDULANO**

Marandela n̄wana wa Vho-Masindi ha khou dzhena tshikolo nga ndila ine ya fusha. Thohoyatshikolo vho humbela Vho-Masindi uri vha ḍe hu dzudzanywe fhungo ili. N̄walani mufhindulano wo vhaho hone vhukati ha thohoyatshikolo na Vho-Masindi.

[30]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30**

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha tharu dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 100 u swika 120.

3.1 KHUNGEDZELO

Malume waṅu ndi muthu vhane vha dzulela u ya Durban vha tshi vhuya na zwiambaro zwa musalauno. Zwino vho humbula u do vula vhengele la u rengisa zwiambaro muvhunduni wa haṅu. Inwi vho ni humbela uri ni vha niwalele khungedzelo. Nwalani khungedzelo iyo.

[20]**3.2 GARATA YA POSWO**

Khonani yaṅu o vha na mashudu a wana tshelede i si na vhukono nge a tamba Lottō. Kuwinele kwawe kwo mangadza vhunzhi ha vhatu vhunga o vha a tshi di dzulela u tamba a sa wini. Zwino inwi mu niwaleleni garaṅa ya poswo ni tshi mu fhululedza kha u wana hawe tshelede iyo.

[20]**3.3 MASIA**

No dalela inwe ya dziyunesithi naniwaha nga duvha la u tanwa ha mabuḍo. Zwino no mbo di xedza basa yaṅu. Laedzani mukomana waṅu a shumaho tsini na yunesithi iyo hoṅhe he na kanda u itela uri a kone u ni londela yone.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:
MARAGAGUTE:

20**100**